

Onderwijsmodule: Kritisch kijken naar het versterken van netwerken en eigen kracht

Sandra Lohman
Szabinka Dudevszky

Sandra Lohman
Szabinka Dudevszky

**Onderwijsmodule:
Kritisch kijken naar het versterken
van netwerken en eigen kracht**

Sandra Lohman
Szabinka Dudevszky

Onderwijsmodule:
Kritisch kijken naar het versterken van netwerken en eigen kracht

oktober 2015

Grafisch ontwerp: René de Haan, Den Haag / renedehaan.net
Verzorging manuscript: Michelle Bax-Driehuijs

© Sandra Lohman, Szabinka Dudevszky

Alle rechten voorbehouden.

Inhoudsopgave

Voorwoord

5	Inleiding
	Achtergrond onderwijsmateriaal
	Leeswijzer
6	Competenties
	Cursusdoelen
7	1. Achtergrondinformatie over de Eigen Kracht-conferentie
	1.1 Eigen kracht-conferenties: principes en achtergrond
9	1.2 De opzet en uitvoering van een Eigen Kracht-conferentie
11	Opdracht voor studenten 1
12	Opdracht voor studenten 2
13	2. Reflecteren op dilemma's
	2.1 Dilemma 1: Zonder netwerk geen eigen kracht?
	2.1.1 Dilemma's bespreekbaar maken in de klas
	Opdracht voor studenten 1
14	Opdracht voor studenten 2
15	Opdracht voor studenten 3
16	Opdracht voor studenten 4
	Opdracht voor studenten 5
17	2.1.2 Aan de slag met casuïstiek
18	Opdracht voor studenten 1
	Vragen om met elkaar over in gesprek te gaan
19	Opdracht voor studenten 2
	Stelling om met elkaar over in gesprek te gaan
	Opdracht voor studenten 3
	Vragen om met elkaar over in gesprek te gaan
20	Opdracht voor studenten 4
	Stellingen om met elkaar over in gesprek te gaan
	Tot slot
21	2.2 Dilemma 2: Eigen regie in een afhankelijke positie?
	2.2.1 Dilemma's bespreek maken in de klas
	Opdracht voor studenten 1
22	Opdracht voor studenten 2
24	Opdracht voor studenten 3

25	2.2.2	Aan de slag met casuïstiek
26		Opdracht voor studenten 1
		Vragen om over met elkaar in gesprek te gaan
		Opdracht voor studenten 2
		Stellingen om met elkaar over in gesprek te gaan
27	2.3	Dilemma 3: Het recht op zelfbeschikking of instrument voor maatschappelijke sturing
29	2.3.1	Aan de slag met casuïstiek
30		Opdracht voor studenten 1
		Vragen om over met elkaar in gesprek te gaan
31		Opdracht voor studenten 2
		Vragen om over met elkaar in gesprek te gaan
		Opdracht voor studenten 3
		Vragen om over met elkaar in gesprek te gaan
32		Om over na te denken of te discussiëren
	2.4	Dilemma 4: De kracht van het geloof
33		Opdracht voor studenten 1a
		Opdracht voor studenten 1b
35		Opdracht voor studenten 2
36		Opdracht voor studenten 3
37		Verder lezen
39		Beeldmateriaal
		Geraadpleegde digitale bronnen

Inleiding

Achtergrond onderwijsmateriaal

Hogeschool Rotterdam heeft vanuit de Wmo-werkplaats Rotterdam onderzoek uitgevoerd naar het activeren van sociale netwerken en eigen kracht van burgers. Hierbij zijn ervaringen van professionals, beleidsmakers, bestuurders maar ook van kwetsbare burgers en hun netwerk met Eigen Kracht-conferenties in kaart gebracht. Specifiek is gekeken naar de ervaren bijdrage aan de zelfredzaamheid van de Eigen Kracht-conferenties zoals ingezet in Rotterdam binnen de domeinen Jeugd en Activerend Armoedebeleid in de periode 2013-2014 (Dudevszky & Lohman, 2015). Op basis van dit onderzoek is een digitaal dossier ontwikkeld met landelijk overdraagbaar en vrij te gebruiken opleidingsmateriaal voor hbo-docenten bij sociale opleidingen. Het doel is docenten handvatten te geven om aankomend professionals (studenten) uit te nodigen te reflecteren op hun houding en handelen ten aanzien van de thema's activering sociale netwerken, zelfregie en zelfredzaamheid van burgers. Het activeren van netwerken en eigen kracht vraagt immers niet zozeer het aanleren van nieuwe methoden, als meer een kanteling in het denken over zorg en een kritische houding ten opzichte van de Wmo-ideologie, beleid en praktijk. Aan de ontwikkeling van de (nieuwe) sociaal professional tot *reflective practitioner* hoopt de hogeschool door middel van dit onderwijsproduct een inspirerende bijdrage te leveren.

Leeswijzer

Het dossier biedt docenten casussen, praktijkvoorbeelden en discussietema's omtrent de principes van Eigen Kracht-conferenties, voorzien van achtergrondinformatie en suggesties voor verwerking. Ook zijn er literatuursuggesties opgenomen voor verdere verdieping van de thema's. De opdrachten sluiten aan bij bachelor jaar 1 en 2 maar docenten kunnen de opdrachten naar eigen inzicht aanpassen en inzetten in lessen op andere niveaus.

Het dossier bestaat uit drie onderdelen: een korte inleiding, achtergrondinformatie over de Eigen Kracht-conferentie en tot slot reflectiemateriaal op vier dilemma's. Het dossier biedt naast achtergrondinformatie en lesinstructies voor de docent, opdrachten en casussen ter verwerking die direct ingezet kunnen worden in colleges.

Competenties

Huidige en toekomstige professionals hebben vanuit de Wmo de opdracht om de eigen kracht van burgers en hun netwerk te versterken. Het versterken van eigen kracht en zelfregie staat in het *competentieprofiel voor sociaal werkers maatschappelijke ondersteuning* (Vlaar, Kluft & Liefhebber, 2013) genoemd als een van de kerncompetenties. In de toelichting op de competentie staat dit als volgt uitgewerkt:

De sociaal werker maatschappelijke ondersteuning versterkt de eigen kracht van een persoon en diens omgeving om gezamenlijk oplossingen voor hun vragen te vinden. Hij motiveert, informeert, adviseert en ondersteunt mensen om vaardigheden te ontwikkelen, keuzes te maken en het eigen netwerk in te zetten. Als mensen het zelf niet kunnen en geen netwerk hebben, dan biedt hij ondersteuning of draagt de ondersteuning over (Vlaar, Kluft & Liefhebber, 2013).

Cursusdoelen

Dit digitaal dossier biedt studenten de mogelijkheid te werken aan deze competentie door middel van oefenmateriaal uit de praktijk en casuïstiek. De cursusdoelen zijn:

- Het leren een afweging te maken wanneer regie overgedragen kan worden en wanneer niet.
- Kunnen beoordelen of een bepaalde methodiek of instrument geschikt is om in te zetten binnen de beroepssituatie.
- Het leren omgaan met dilemma's en kritisch nadenken over de principes van Eigen Kracht-conferenties.

1 Achtergrondinformatie over de Eigen Kracht-conferentie

Hoewel het niet het doel is van deze module om studenten te leren het instrument Eigen Kracht-conferenties in te zetten, is het wel belangrijk dat zij bekend zijn met de principes van de conferenties. Daarom is in dit onderdeel van het digitaal dossier informatie te vinden over wat een Eigen Kracht-conferentie inhoudt. Achtereenvolgens worden de principes, achtergrond en de werkwijze van een Eigen Kracht-conferentie toegelicht. Het is aan te raden deze informatie klassikaal te behandelen alvorens aan de slag te gaan met de opdrachten.

Instructie voor docenten:

Leg studenten uit wat de principes en achtergronden zijn van Eigen Kracht-conferenties. Onderstaande samenvatting uit *Activering sociale netwerken: een onderzoek naar het vergroten van zelfredzaamheid door de inzet van Eigen Kracht-conferenties in Rotterdam* (Dudevszky & Lohman, 2015) kan hiervoor worden gebruikt. Ook kan gebruik worden gemaakt van de site van de Eigen Kracht Centrale www.eigen-kracht.nl en de informatie, brochures en films die op de site te vinden zijn. Het is ook mogelijk om studenten zelf te laten uitzoeken wat de principes en achtergrond van Eigen Kracht-conferenties zijn (bijvoorbeeld als huiswerk-opdracht) en dit in de les te bespreken.

1.1 Eigen Kracht-conferenties: principes en achtergrond

Eigen Kracht-conferentie is een besluitvormingsmodel waarbij burgers met het eigen sociale netwerk in een besloten bijeenkomst een plan maken om de problemen aan te pakken. Een onafhankelijke, hiervoor opgeleide en betaalde coördinator ondersteunt de burger en zijn netwerk bij het organiseren van de conferentie. De coördinator is niet verbonden aan een hulpverleningsinstelling, noch is hij betrokken bij de inhoud of de ontwikkeling van het plan, maar heeft een louter faciliterende functie.

Ook hulpverleners zijn niet betrokken bij het maken van het plan, zij kunnen wel door de burgers gevraagd worden om een bijdrage in de uitvoering te leveren. Mocht er sprake zijn van geïndiceerde hulpverlening, zoals bijvoorbeeld van Bureau Jeugdzorg, dan dient de hulpverlener het plan onverkort te accepteren, op voorwaarde dat het veilig is. Eigen Kracht-conferenties hebben als doel de eigen kracht van de burgers te versterken, sociale netwerken rond burgers aan te boren en deze een rol te laten spelen bij oplossingen van problemen.

Kernprincipes van de Eigen Kracht-conferentie zijn (Van Beek & Muntendam, 2011; Van Pagée & Van Lieshout, 2006):

- Burgers zijn eigenaar van en verantwoordelijk voor de in hun leven voorkomende problemen en oplossingen.
- Het netwerk rondom de burger wordt betrokken en vergroot.
- Er wordt gebruik gemaakt van de kracht die in het netwerk aanwezig is.
- Deelname aan de Eigen Kracht-conferentie is vrijwillig.
- Onafhankelijk coördinatoren faciliteren de conferentie en bewaken de voorgaande principes.

Het ontstaan van de Eigen Kracht-conferenties is niet terug te voeren op een nieuwe methode in de hulpverlening, maar is verbonden met de politieke geschiedenis en het dekolonisatieproces van Nieuw-Zeeland. In de jaren tachtig bleken kinderen van Maori minderheidsgroepen en mensen van de eilanden van Polynesië oververtegenwoordigd in de jeugdzorg, zij werden vaker uit huis geplaatst dan de niet-inheemsen. Parallel aan de erkenning van de rechten van de minderheidsgroepen en de herstelgesprekken over het gedane onrecht (in 1995 resulterend in excuses, financiële compensatie en teruggave van land), streden de Maori's voor verankering van de rechten van het familiesysteem. In 1989 werd de Family Group Conference benadering vastgelegd in de wet. Op deze manier is het overheidsingrijpen in de familiesfeer teruggedrongen (Van Beek & Muntendam, 2011).

In Nederland is de Eigen Kracht-conferentie begin 2000 door particulier initiatief in Nederland geïntroduceerd. De zakelijke en inhoudelijke activiteiten worden sinds 2002 gecoördineerd vanuit de Stichting Eigen Kracht Centrale.

De Eigen Kracht-conferenties zijn niet geïntegreerd binnen de geïnstitutionaliseerde hulpverlening vanuit de gedachte dat een onafhankelijke buitenpositie de beste voorwaarden biedt om trouw te blijven aan de oorspronkelijke uitgangspunten en principes. Een poging om het recht op een Eigen Kracht-conferentie op te nemen in de Nieuwe wet op de Jeugdzorg in 2008, is niet gelukt. In de nieuwe Jeugdwet, die per 1 januari 2015 van kracht gaat, is het recht opgenomen om bij vroege signalering van opvoedings- en opgroei problemen eerst zelf een familiegroepsplan op te stellen, voordat de jeugdhulpaanbieder een hulpverleningsplan opstelt. Een familiegroepsplan is een hulpverleningsplan of plan van aanpak opgesteld door de ouders, samen met bloedverwanten, aanverwanten of anderen die tot de sociale omgeving van de jeugdige behoren; een Eigen Kracht-conferentie is een van de mogelijke manieren om een familiegroepsplan op te stellen (Jeugdwet, 2014).

1.2 De opzet en uitvoering van een Eigen Kracht-conferentie

Een Eigen Kracht-conferentie start met de aanmelding bij (een regio-afdeling van) de Eigen Kracht Centrale. De aanmelding kan door burgers zelf worden gedaan, maar vindt meestal plaats door een hulpverlenende instelling namens hun cliënt. Kort na de aanmelding wordt een onafhankelijk coördinator toegewezen aan de conferentie. Deze coördinator treedt in contact met de hoofdpersoon, geeft uitgebreide voorlichting over Eigen Kracht-conferenties en bespreekt de wens van de burger om een conferentie te organiseren. Samen brengen ze het te betrekken netwerk in kaart, indien gewenst treedt de coördinator in gesprek met leden van het netwerk. Ook de uit te nodigen professionals voor de informatieronde worden in kaart gebracht.

De coördinator ondersteunt de hoofdpersoon, soms samen met andere deelnemers, bij het formuleren van de hoofdvraag die op de conferentie besproken wordt. Indien er sprake is van geïndiceerde hulpverlening, zoals een onder toezichtstelling, kan de hulpverlening voorwaarden (bodemeisen) stellen waaraan het plan moet voldoen.

De onafhankelijk coördinator organiseert in overleg met de hoofdpersoon de conferentie bij voorkeur op een neutrale locatie passend bij de hoofdpersoon, desgewenst inclusief een maaltijd.

De conferentie zelf kent drie fasen:

- De informatie fase: De ronde start meestal met een introductie van de hoofdpersoon en diens toelichting op de conferentievraag. Vervolgens zijn (semi)professionals uitgenodigd om een toelichting te geven op het probleem (bijvoorbeeld: wat is een borderline stoornis), op het aanwezige hulpaanbod (bijvoorbeeld: wat kan een schuldhulpmaatje doen) en op de eventueel gestelde bodemeisen (bijvoorbeeld: de plaatsing in het pleeggezin blijft gehandhaafd). De Eigen Kracht-coördinator is technisch voorzitter van de ronde.
- De besloten fase: In deze fase spreken alleen de hoofdpersoon en het sociale netwerk met elkaar, de professionals en coördinator verlaten de ruimte. De hoofdpersoon en het netwerk stellen een plan op waarin zij de conferentievraag beantwoorden. Het plan bestaat uit acties die het netwerk zelf onderneemt en uit ondersteuning die van de professionele hulpverlening verlangd wordt.
- Presentatie en acceptatie van het plan: De hoofdpersoon en het netwerk presenteren hun plan aan de Eigen Kracht-coördinator en aanwezige hulpverlener(s). Als er sprake is van geïndiceerde hulpverlening, accepteert de hulpverlener het plan onverkort indien het voldoet aan de bodemeisen.
- Na de conferentie, die een tot enkele uren duurt, stelt de coördinator het plan op schrift en stuurt dit naar alle deelnemers. Een aantal weken na de conferentie heeft de coördinator nog een telefonisch contactmoment met de hoofdpersoon. Hierna is de taak van de Eigen Kracht-coördinator en de betrokkenheid van de Eigen Kracht Centrale afgesloten. De deelnemers van de conferentie zijn zelf verantwoordelijk voor de uitvoering en mogelijke bijstelling van het plan.

De kosten van een Eigen Kracht-conferentie liggen rond de € 4.000,-- inclusief kosten van de coördinator (ca. € 1200,--), huur locatie, catering en materialen (ca. € 400,--) en kosten voor het regiomanagement (ca. € 1.000,--). Deze kosten worden over het algemeen vergoed door de overheid (gemeente, provincie) of instelling die de conferenties voor diens burgers of cliënten inkoopt.

Instructie voor docenten:

Nadat studenten globaal kennis hebben genomen van de principes, achtergronden en werkwijze van Eigen Kracht-conferenties, is het mogelijk om hen voorbeelden te laten zien van hoe een conferentie verloopt, wat de positie is van professionele hulpverleners en hoe gemaakte plannen na een aantal maanden worden geëvalueerd en bijgesteld. Dit kan aan de hand van de voorlichtingsfilm van de Eigen Kracht Centrale (Opdracht voor studenten 1).

De voorlichtingsfilm duurt 28 minuten en behandelt drie praktijksituaties. Deze is te vinden op:

<https://www.youtube.com/watch?v=PZ1KhvmceW4>

Opdracht voor studenten 1:

Bekijk de voorlichtingsfilm van de Eigen Kracht Centrale en beantwoord de volgende vragen:

- Hoe verloopt de conferentie? Uit welke fases bestaat een conferentie?
- Wat valt je op aan de positie van de hulpverleners?
- Beschrijf de uitkomst van de verschillende conferenties.
Wordt met de uitkomsten de conferentievraag beantwoord?
Zijn er nog extra doelen gerealiseerd? Zijn er volgens jou vraagstukken blijven liggen?

Instructie voor docenten:

De Eigen Kracht Centrale heeft veel informatiemateriaal op internet beschikbaar gesteld. In het volgende onderdeel van dit digitaal dossier (reflecteren op dilemma's) leren studenten kritisch te kijken naar informatiebronnen. In voorbereiding hierop kunnen studenten in Opdracht voor studenten 2 informatie zoeken over Eigen Kracht en de Eigen Kracht-conferentie. Zij komen zo meer te weten over de principes en werkwijze van een conferentie terwijl ze tegelijkertijd informatievaardiger worden.

Opdracht voor studenten 2:

Zoek zelfstandig op internet informatie over Eigen Kracht-conferenties en de termen Eigen Kracht, zelfregie etc. Selecteer tenminste twee artikelen die volgens jou goed de kern weergeven van wat Eigen Kracht inhoudt. Geef aan hoe je aan de informatie bent gekomen. Noteer de link (URL) of literatuurverwijzing.

2 Reflecteren op dilemma's

2.1 Dilemma 1: Zonder netwerk geen eigen kracht?

2.1.1 Dilemma's bespreekbaar maken in de klas

Aan de hand van onderstaande tekst uit *Eigen Kracht-conferenties als wondermiddel voor het vergroten van zelfredzaamheid van burgers* (Dudevszky & Lohman, 2015) is het mogelijk om een klassengesprek te organiseren over de wenselijkheid van het betrekken van een netwerk van een cliënt en de mogelijke dilemma's hierbij.

Instructie voor docenten:

Laat de studenten de opgenomen tekst uit *Eigen Kracht-conferenties als wondermiddel voor het vergroten van zelfredzaamheid van burgers* (Dudevszky & Lohman, 2015) lezen en daarna de vragen beantwoorden. Deze opdracht kan ook in tweetallen worden gedaan. Na afloop bespreek je de uitkomsten met de klas.

De opdracht duurt ongeveer 20 minuten.

De opdracht is individueel (lezen en aantekeningen maken) en plenair (discussie hierover).

Opdracht voor studenten 1:

Schrijf voor jezelf op of je mensen kent die in een sociaal isolement leven. Hoe is dit zo gekomen en hoe verloopt het nu met deze persoon? Heb je zelf ooit pogingen ondernomen om met deze persoon in contact te treden en hoe is dit gegaan?

Instructie voor docenten:

Laat studenten onderstaande tekst *Eigen Kracht-conferenties als wondermiddel voor het vergroten van zelfredzaamheid van burgers* (Dudevszky & Lohman, 2015) lezen en in groepjes discussiëren over wat hier wordt genoemd het 'Mattheüs-effect'.

Onverschrijven zij deze stelling? Kunnen zij hier stellingen/voorbeelden tegenover zetten? Welke reactie roept deze stelling bij hen op? Vraag hen dit met elkaar te bespreken (Opdracht voor studenten 2).

De opdracht duurt ongeveer 20 minuten.

De opdracht is uit te voeren in groepjes van ongeveer vier studenten.

Opdracht voor studenten 2:

Lees onderstaande tekst en bespreek met een medestudent het Mattheüs-effect. Wat vinden je medestudent van deze stelling? En wat vind jij? Kunnen jullie hier nog stellingen/voorbeelden tegenover of naast zetten? Wat betekent deze stelling voor de wijze waarop je geïsoleerde personen benadert?

Tekst uit: *Eigen Kracht-conferenties als wondermiddel voor het vergroten van zelfredzaamheid van burgers* (Dudevszky & Lohman, 2015)

Zonder netwerk geen eigen kracht?

De betrokkenheid van de familie en het sociale netwerk is een van de pijlers van de Eigen Kracht-conferentie. Een belangrijk principe daarbij is, is dat de kring zo groot en breed mogelijk wordt gemaakt. Hoe meer mensen aan de conferentie deelnemen, hoe groter de kans op begrip, ondersteuning en een goed plan. Juist netwerkleden buiten de eerste kring van het gezin, mensen die iets meer op afstand staan van het probleem, zoals ooms, tantes, vrienden, burens, klasgenoten, leraren, coaches en geestelijken komen met een oplossing, is de visie van de Eigen Kracht Centrale (Van Beek & Muntendam, 2011; Van Pagée & Van Lieshout, 2006). Risicofactor is echter dat het sociaal netwerk van mensen in een sociaal zwakke positie, waar de Eigen Kracht-conferenties worden ingezet, vaak kleiner en kwetsbaarder is dan van mensen in een sterke positie.

Dit verschijnsel wordt wel geduid als het Mattheüs-effect naar de passage in het evangelie van Mattheüs: 'Want wie heeft, zal nog meer krijgen en wel in overvloed, maar wie niets heeft, hem zal zelfs wat hij nog heeft, worden ontnomen'. In een monitor-onderzoek naar de ervaringen en bevindingen ten aanzien van de Wmo-begrippen zelfredzaamheid en participatie onder Rotterdammers met een beperking, komt naar voren dat hoe groter de beperkingen zijn, hoe groter de kans op een ervaren gebrek aan contacten buiten de directe kring en hoe groter het risico op (dreigend) sociaal isolement. Een van de respondenten verwoordt het aldus: 'Hoe meer problemen in mijn leven kwamen, hoe minder mensen in mijn leven bleven' (Hoekstra & Reelick, 2012).

Een van de conclusies van een onderzoek naar de inzet van Eigen Kracht-conferenties in Rotterdam (Dudevszky & Lohman, 2015) is, is dat het niet eenvoudig is om een breed netwerk te betrekken. Het is niet duidelijk of de burgers die van een conferentie afzien, ook een beperkt netwerk bezitten, wel duidelijk is dat in vele cases sprake was van grote aarzeling om het netwerk te betrekken. Deze aarzeling is een belangrijke reden om van een conferentie af te zien. Vooral bij financiële problemen is de schaamte en schroom om het netwerk te betrekken groot. Onderzoeker Lilian Linders spreekt in haar onderzoek naar informele zorg over 'vraagverlegenheid' en 'acceptatieschroom'. Burgers die in een moeilijke situatie verkeren, schromen om hulp te vragen of te accepteren van hun sociale netwerk. Redenen zijn onder andere angst voor verlies van de onafhankelijkheid en privacy, angst voor bemoeizucht. De mensen willen hun netwerk (ook naasten zoals volwassen kinderen) liever niet belasten. Ze vinden dat het accepteren van hulp verplichtingen schept en zijn bang de hulp niet te kunnen compenseren (Linders, 2010).

Opdracht voor studenten 3:

Zoek op wat de term '*vraagverlegenheid*' in de hulpverleningscontext betekent. Doe dit ook met de term '*acceptatieschroom*'. Je kunt hierbij gebruik maken van internet. Leg beide termen uit op een A4.

Instructie voor docenten:

Onderstaande casus kan worden gebruikt om met de klas in gesprek te gaan over de wenselijkheid van afhankelijk van een netwerk. Opdracht 4 kan handvatten bieden om het gesprek hierover aan te gaan met studenten.

Vervolg tekst uit: *Eigen Kracht-conferenties als wondermiddel voor het vergroten van zelfredzaamheid van burgers* (Dudevszky & Lohman, 2015).

Een laatste discussiepunt is de bijdrage van het netwerk op de zelfredzaamheid van de cliënt. Soms kan er sprake zijn van een negatieve, beklemmende invloed van het netwerk op de autonomie van de hoofdpersoon. Een respondente geeft het voorbeeld van een jongere met een verstandelijke beperking, die gestart is met een baantje, maar door de ouders wordt thuisgehouden omdat zij met het werk 'toch niets verdient'. In een ander voorbeeld maakt de verslaafde moeder misbruik van haar zwakbegaafde zoon door haar alcoholische partner in zijn appartement te laten bivakkeren. Op een meer generiek niveau stelt Evelien Tonkens de vraag of het de autonomie van de burger wel vergoot als zijn afhankelijkheid van de professionele hulpverlening wordt vervangen door afhankelijkheid van het eigen netwerk (Tonkens & Duyvendak, 2013).

Opdracht voor studenten 4:

Wat zou Evelien Tonkens bedoelen met de vraag of de autonomie van de burger wel wordt vergroot als de afhankelijkheid van de professionele hulpverlening wordt vervangen door afhankelijkheid van het eigen netwerk? Kun je zelf nog voorbeelden noemen van situaties waarin het niet prettig is om afhankelijk te zijn van een ander?

Opdracht voor studenten 5:

Bekijk het verhaal van Pauline uit de serie *Je zal het maar hebben*: http://www.npo.nl/je-zal-het-maar-hebben/03-06-2014/BNN_101349524 (3 juni 2014), duur 30 minuten.

Pauline (26 jaar) is geboren met cerebrale parese. Daardoor is ze spastisch en gekluisterd aan een rolstoel. Ze heeft een ingenieus systeem ontwikkeld met allemaal studenten die voor haar zorgen en kan zo zelfstandig wonen en studeren. Ze gaat vaak alleen naar concerten in binnen- en buitenland. Maar haar onafhankelijke leven staat door dreigende bezuinigingen onder druk. Pauline probeert de politiek te overtuigen dat ze verkeerd bezig zijn. Met presentator Valerio Zeno.

Bespreek de voor- en nadelen van afhankelijkheid van je netwerk of professionals vanuit het oogpunt van de hulpontvanger. Wat zou jij willen als je in een situatie als Pauline zat?

2.1.2 Aan de slag met casuïstiek

Dit gedeelte van het dossier bestaat uit casussen uit het onderzoek Activering sociale netwerken: een onderzoek naar het vergroten van zelfredzaamheid door de inzet van Eigen Kracht-conferenties in Rotterdam (Dudevszky & Lohman, 2015). Docenten kunnen de casussen gebruiken in de lessen om studenten te laten oefenen met kritische beroepsituaties. Elke casus bestaat uit een beschrijving, gevolgd door suggesties voor verwerking.

Instructie voor docenten:

Laat de studenten onderstaande casus lezen. Daarna kun je hen in groepjes van vier de vragen laten maken. Bespreek de antwoorden klassikaal. Het is belangrijk om hier ruim de tijd voor te nemen en alle groepjes aan bod te laten komen.

Casus 1: 'Betül'

Betül is een vrouw van begin veertig van Turkse afkomst. Ze woont samen met haar echtgenoot, eveneens van Turkse afkomst, hun zoon van 22 en dochter van 11. Betül werkt sinds jaren als onderwijsassistent, maar dreigt te worden ontslagen wegens bezuinigingen.

De echtgenoot van Betül is reumapatiënt en werkloos, ook hun zoon zit momenteel zonder werk. Het gezin is sinds acht jaar huurder bij een woningcorporatie en kent vanaf het begin problemen met het betalen van de huur. Dit heeft tweemaal bijna tot een huisuitzetting geleid. Ook bij het betalen van andere vaste lasten zijn er geregeld problemen. Betül zegt dat ze haar best doet, maar ze moet het ene gat met het andere gat vullen. Af te toe is ze ten einde raad, ze voelt zich somber en eenzaam. 'Soms wil ik niet meer leven, ik heb nergens trek in, geen zin om te lachen, niks. Van buiten zie je het niet, maar van binnen ben ik heel beschadigd.'

Onlangs in de huur fors verhoogd met € 118,-- per maand en in combinatie met de maandelijkse aflossingsplicht van de huurschuld van € 2.300,--, vreest de Woningbouwcorporatie nieuwe betalingsproblemen. De corporatie stelt Betül voor een Eigen Kracht-conferentie te organiseren.

Opdracht voor studenten 1:

Vragen om met elkaar over in gesprek te gaan:

- Vind je dit een geschikte situatie voor het inzetten van een Eigen Kracht-conferentie?
- Herken je deze situatie uit je eigen (stage)praktijk?
- Welke succesfactoren (krachten) en risicofactoren (bedreigingen) zie je?
- Zijn er andere interventies die je geschikt(er) vindt?
- Maakt het voor je keuze van interventie uit wat de oorzaak van de schulden is?
- Wat zou je met de inzet van de Eigen Kracht-conferentie of andere interventie willen bereiken op korte en lange termijn?
- Hoe bepaal je of dit doel is bereikt?
- Welke problemen spelen er in het gezin? Welke moeten er met prioriteit opgepakt worden?
- Is het aan het gezin om de problemen te herkennen en wel of niet op de agenda te zetten of aan de professional?

De opdracht duurt ongeveer 50 minuten.

De opdracht is uit te voeren in groepjes van 2 a 4.

Terugkoppeling en plenaire bespreking is belangrijk bij deze oefening.

Instructie voor docenten:

Laat studenten in kleine groepjes (maximaal 3 deelnemers) discussiëren over onderstaande stellingen. Laat hen zowel argumenten voor als tegen opschrijven.

Opdracht voor studenten 2:

Stelling om met elkaar over in gesprek te gaan:

Met de inzet van een Eigen Kracht-conferentie bespaar je kosten, immers escalatie en huisuitzetting wordt voorkomen.

Na enige aarzeling stemt Betül in met het aangaan van een conferentie. Ze wil koste wat kost een huisuitzetting voorkomen. Betül wil alleen haar twee zussen en kinderen bij de conferentie betrekken. De coördinator legt uit dat deelname van een brede kring van belang is en stelt voor om ook andere familieleden, vrienden en bekenden uit te nodigen. Betül wil dit pertinent niet. 'Ik ben Turks, in onze cultuur vertel je niet je verhaal. Als zoiets bekend wordt, gaan mensen over je oordelen. Ik heb mijn eigen trots en wil niet dat zij van mijn situatie weten.' Zelfs haar man wil Betül niet met de problemen belasten. Hij vertrouwt wat betreft de financiën volledig op haar. Collega's komen helemaal niet in beeld, Betül houdt haar werk en privé gescheiden. Ze wil haar positie als een goede werker niet in twijfel brengen en daarbij is haar werk de enige plek waar Betül niet aan haar problemen hoeft te denken.

Opdracht voor studenten 3:

Vragen om met elkaar over in gesprek te gaan:

- Hoe ga jij om met de schroom van een burger om zijn netwerk te betrekken?
- Wat vind je het minimale aantal deelnemers om recht te doen aan het principe van de Eigen Kracht-conferentie om het netwerk te verbreden?
- Zou je zelf bereid zijn je naasten te betrekken? Wie nodig je wel uit en wie niet?
- Wie is de probleem-eigenaar? De woningbouwcorporatie, die zijn schuld wil innen, Betül of het hele gezin inclusief echtgenoot en volwassen zoon?

- Vind je het een goede zaak om minderjarige kinderen bij de conferentie te betrekken?

Instructie voor docenten:

Laat studenten in kleine groepjes (maximaal 3 deelnemers) discussiëren over onderstaande stellingen. Laat hen zowel argumenten voor als tegen opschrijven.

Opdracht voor studenten 4:

Stellingen om met elkaar over in gesprek te gaan:

- Financiële afhankelijkheid van familieleden is zeer onwenselijk.
- Een Eigen Kracht-conferentie past niet in de Westerse individualistische cultuur.
- Als schuldeiser kun je mensen verplichten om een conferentie te proberen, om verdere schuldenopbouw en huisuitzetting te voorkomen.
- Intrinsieke motivatie is voorwaarde voor een geslaagde conferentie, een dreigende maatregel is in strijd met het principe van eigen regie.

Drie maanden na de conferentie is Betül blij met de emotionele steun die ze krijgt van haar zussen en zoon, maar de financiële problemen zijn niet opgelost. Volgens Betül ligt de sleutel hiervoor bij de vrijwilliger van Schuldhulpmaatje, die na de conferentie is ingeschakeld.

Tot slot

Wat vind je van de resultaten van de conferentie? Sluiten deze aan bij de doelen die je eerder had geformuleerd?

2.2 Dilemma 2: Eigen regie in een afhankelijke positie?

2.2.1 Dilemma's bespreekbaar maken in de klas

Vooruitlopend op de bespreking van het thema Eigen regie in een afhankelijke positie, waarbij studenten worden uitgedaagd om na te denken over de wenselijkheid van samen-redzaamheid, is het goed om te starten met reflectie op de eigen situatie. Dit kan door de klas de volgende vragen te stellen (Opdracht voor studenten 1):

Instructie voor docenten:

Geef op basis van het artikel [*Wie wil zich nu laten wassen door de buurman*](#) van Tonkens en Duyvendak, een korte introductie op de omwenteling van verzorgingsstaat naar participatiesamenleving. Bespreek met de studenten wat de overheid van de burger verwacht en hoe zij daar tegenover staan. Spreek de studenten eerst aan als burger, niet als aankomend professional. Opdracht voor studenten 1 kan het beste plenair uitgevoerd worden zodat duidelijk wordt hoe groot het aantal personen is dat op een bepaalde vraag positief of negatief antwoordt.

Opdracht voor studenten 1:

- Wie heeft vanmorgen zijn buurman gewassen?
- Wie zou zijn buurman willen wassen mocht hij hulp nodig hebben?
- Wie zou zelf door zijn buurman gewassen willen worden, als hulp nodig is?
- Voor welke zaken zou je hulp vragen en waarvoor niet?
- Aan wie zou je hulp vragen en aan wie niet?

Instructie voor docenten:

Laat de studenten (Opdracht voor studenten 2) de tekst over het dilemma regie in een afhankelijke positie lezen en vraag hen na te denken over de principes van de Eigen Kracht-conferentie.

Bespreek klassikaal met hen welke andere methoden zij kennen om de principes van Eigen Kracht een plaats te geven en zelfredzaamheid te bevorderen.

De opdracht duurt ongeveer 20 minuten.

De opdracht is individueel (lezen en aantekeningen maken) en plenair (discussie hierover).

Opdracht voor studenten 2:

Tekst uit: *Eigen Kracht-conferenties als wondermiddel voor het vergroten van zelfredzaamheid van burgers* (Dudevszky & Lohman, 2015)

Eigen regie in een afhankelijke positie?

Een onderscheidend kenmerk van de Eigen Kracht-conferentie is de onvoorwaardelijke keuze voor de zelfregie van de burger. De cliënt heeft samen met zijn netwerk de regie, de volledige zeggenschap in het besluitvormingsproces, in het opstellen en uitvoeren van het gemaakte plan. De professionals werken in opdracht van de familie, zij hebben de positie van dienstverlener, het plan van de familie is leidend (Van Pagée, 2003; Van Pagée & Van Lieshout, 2006; Van Beek & Muntendam, 2011).

De Eigen Kracht-conferentie komt voort uit de strijd van de Maori's om het recht hun kinderen zelf op te voeden. Ook in Nederland vond de start in 2001 plaats in het domein van de Jeugdzorg. De initiatiefnemers stelden met het model van de Eigen Kracht-conferenties principiële vragen aan de gevestigde denk orde van de professionele jeugdzorg. In de visie van de Eigen Kracht Centrale hebben de professionals ten onrechte, vanuit hun verantwoordelijkheidsgevoel en machtspositie, de regie van het gezin overgenomen. De professionals, vaak afkomstig uit een andere leefwereld en cultuur dan de cliënten, hebben slechts beperkt inzicht in de problemen en positieve krachten van het gezin en netwerk. Zij vergeten dat zij slechts passanten in het leven van de cliënten zijn, overschatten hun eigen mogelijkheden en hebben weinig vertrouwen in het gezin en zijn netwerk. Ze durven de verantwoordelijkheid niet los te laten. Professionals komen met oplossingen die zij juist achten, maar die door de cliënten niet worden gedragen.

Jarenlange hulpverleningstrajecten, met een versnipperd zorgaanbod en tientallen hulpverleners, waarbij geen echte verandering tot stand komt en soms ernstige conflicten tussen cliënt en institutie ontstaan, zijn het gevolg. Volgens de Eigen Kracht-gedachte is een kentering, een paradigmaverschuiving in het denken en handelen van de individuele jeugdzorgwerker en de jeugdzorginstituties nodig om de eigen kracht van burgers tot hun recht te laten komen, een radicale omkering van de positie van cliënt en hulpverlener.

In het domein van de jeugdzorg is een aantal op elkaar reagerende denkrichtingen van kracht. De ene beweging is een toegenomen ervaring van verantwoordelijkheid. Na de dood van Savanna in 2004, waarvoor de betrokken jeugdbeschermer persoonlijk voor de rechtbank ter verantwoording is geroepen, is de druk op de verantwoordelijkheid van de jeugdbeschermers verhoogd. Jeugdbeschermers namen hun toevlucht tot de 'veilige kant' en besloten vaker tot een ondertoezichtstellingen en/of uithuisplaatsing. Dit wil niet zeggen dat de veiligheid van de kinderen daarmee onder controle is. Ook over de algehele effectiviteit van de jeugdzorg blijft de discussie gaande (Clarijs, 2014). Een andere beweging in het denken van jeugdzorg komt tot uiting in de ontwikkelde methodieken voor jeugdbescherming. Sinds de jaren negentig getuigen de werkprincipes van de jeugdzorg van een verbetering van de positie van de cliënt. De hulpverlener werkt en beslist samen mét de cliënt in plaats van vóór de cliënt. Hij is daarbij meer dan voorheen gericht op het versterken van de eigen mogelijkheden van het gezin om zichzelf te helpen (Clarijs, 2003).

Op het eerste gezicht lijken de kernpunten van de jeugdbeschermingsmethodieken niet ver verwijderd van de principes van de Eigen Kracht-conferenties, maar als we verder kijken is er wel degelijk verschil in het uitgangspunt, het startpunt van het denken. De jeugdbeschermingsmethodieken willen aansluiten bij de krachten en wensen van de familie om actieve medewerking te bereiken, maar de cliënt blijft, zeker binnen het construct van de gedwongen hulpverlening, in dezelfde afhankelijke positie. Terwijl bij de Eigen Kracht-conferentie de cliënt zelf, met zijn netwerk, wensen en mogelijkheden, leidend is.

Deze omkering van posities, van afhankelijke cliënt naar leidend burger, opdrachtgever, is de hoogste sport van zelfsturing die in de participatiemaatschappij bereikt kan worden (Clarijs, 2014).

In 2003 zag René Clarijs de Eigen Kracht-conferentie als 'het fundamentele breekijzer' voor de reguliere jeugdzorg, waar 'de professionele dominantie het benutten van eigen krachten in de weg staat'. Het einddoel, 'de cliënt in toppositie', was in zicht (Clarijs, 2003).

Deze revolutie heeft vooralsnog in Rotterdam niet plaatsgevonden. Met de komst van de Wmo en het streven naar de participatiesamenleving, wordt er echter een nieuw beroep gedaan op de hulpverleners om hun positie te herzien, alsmede wordt er een nieuw beroep gedaan op de burgers en hun netwerken om zelfredzaam te zijn. De vraag is of dat kan binnen het huidige hulpverleningssysteem waarin de cliënt uiteindelijk afhankelijk blijft van de beslissing van de hulpverlener.

Instructie voor docenten:

Laat studenten het fragment van moeder Shanti zien uit de film *En, wie zorgt er morgen?* over intensieve gezinscoaching. Bespreek met de studenten de positie van de gezinscoach en Shanti en hun relatie.

De opdracht duurt ongeveer 20 minuten.

De opdracht is uit te voeren in groepjes van 2 studenten.

Materialen: fragment Shanti minuut 10:00-19:00.

Opdracht voor studenten 3:

En, wie zorgt er morgen? is een film over intensieve gezinscoaching. Bekijk het fragment van Shanti en haar hulpverlener. Bespreek aan de hand van de volgende vragen wat je denkt van de coaching en de werkrelatie.

- Hoe is de werkrelatie tussen Shanti en gezinscoach Joany?
Waar leid je dat aan af?
- Hebben zij vertrouwen in elkaar?

- Wat zeggen Shanti en Joany over de regie in de coaching?
- Wat vind je hiervan?

2.2.2 Aan de slag met casuïstiek

Instructie voor docenten:

Laat de studenten onderstaande casus lezen. Daarna kun je hen in groepjes van vier de vragen laten maken. Bespreek de antwoorden klassikaal. Het is belangrijk om hier ruim de tijd voor te nemen en alle groepjes aan bod te laten komen. Daarna kunnen ze in gesprek met elkaar aan de hand van vragen (Opdracht voor studenten 1) en stellingen (Opdracht voor studenten 2). Laat hen zowel argumenten voor als tegen opschrijven.

Casus 2: 'Bonnie'

Gezinsvoogd N. ziet duidelijke veranderingen na de uitvoering van de conferentie in het gezin van cliënte Bonnie. Aan de conferentie hebben vijftien leden uit het netwerk deelgenomen, van wie twee via Skype. Op basis van het plan is de veertienjarige zoon van deze verstandelijk beperkte moeder weer thuis komen wonen. Gezinsvoogd N: 'Voor de conferentie wisten heel veel mensen wel hoe het met Bonnie ging, maar dat wisten ze allemaal los van elkaar. Er was geen gedeelde kennis. Iedereen ging lopen voor Bonnie, waardoor zij zelf minder deed en teveel aan anderen over liet. Een belangrijke afspraak van de conferentie was dat het netwerk de zorg van moeder niet over zou nemen, Bonnie zou zelf zoveel mogelijk regelen en pas hulp krijgen als het echt nodig is.' Volgens de gezinsvoogd heeft Bonnie de afgelopen zes maanden laten zien dat zij het kan en biedt het netwerk de afgesproken ondersteuning. Bonnie: 'Alles is nu anders dan vroeger, helemaal. Vroeger was er paniek, als mijn kind uit school kwam, stress. Nu, als hij thuis komt, ben ik rustig. Ik ga met hem naar voetbal, film kijken. Ik zet iets voor hem te eten en vraag 'hoe gaat het op school?' Vroeger schreeuwde ik veel, ik was chagrijnig, elke dag. Nu sta ik altijd klaar, voor iedereen.'

Bonnie legt uit dat de situatie ook rustiger is omdat ze nu maar twee kinderen thuis heeft, de oudste kinderen wonen op zich zelf. Ze is blij met de hulp die ze van haar netwerk krijgt. 'Alle mensen staan achter mij. Wij hebben afspraken gemaakt. Zij komen 's morgens langs, niet 's middags, want dan zijn de kinderen thuis en ben ik met hen. Ik ga zelf naar de school als er iets is. Als ik een brief niet begrijp, ga ik naar mijn vriendin. Vroeger belde ik gelijk mijn voogd, nu ga ik het zelf doen.'

Opdracht voor studenten 1:

Vragen om over met elkaar in gesprek te gaan:

- Wat vind je van de resultaten van de conferentie?
- Welke succesfactoren (krachten) en risicofactoren (bedreigingen) zie je?
- Herken je deze situatie uit je eigen (stage)praktijk?
- Zou je als gezinsvoogd ook een soortgelijke planbijeenkomst kunnen organiseren of is de inzet van een onafhankelijk coördinator juist noodzakelijk?
- Welke vragen moeten er volgens jou besproken worden op de conferentie?
- Welke zaken kunnen door het netwerk worden opgepakt en welke door de hulpverlening? Is dat aan het gezin of aan de professional om te bepalen?
- In hoeverre wil je als gezinsvoogd controle houden over de uitvoering van het plan?
- Zijn er aan de inzet van Eigen Kracht-conferenties bij verstandelijk beperkte cliënten extra voorwaarden verbonden?

Opdracht voor studenten 2:

Stellingen om met elkaar over in gesprek te gaan:

- Cliënten weten beter wat er speelt en nodig is in hun eigen gezin dan een professional.
- De verantwoordelijkheid voor de thuisplaatsing en veiligheid van de zoon blijft bij de gezinsvoogd.
- De veiligheid van de zoon is alleen maar vergroot door de betrokkenheid van het netwerk.

- Familieleden zijn beter in staat om duurzame veranderingen in het leven van een cliënt te bewerkstelligen dan een professional.

2.3 Dilemma 3: Het recht op zelfbeschikking of instrument voor maatschappelijke sturing?

Instructie voor docenten:

Laat de studenten onderstaande tekst uit *Activering sociale netwerken: een onderzoek naar het vergroten van zelfredzaamheid door de inzet van Eigen Kracht-conferenties in Rotterdam* (Dudevsky & Lohman, 2015) lezen.

Het fundament van de Eigen Kracht-conferentie ligt in het recht van burgers op zelfbeschikking. De conferenties bieden een mogelijk tegenwicht op de geïnstitutionaliseerde hulpverlening en dienstverlening, waarbij de burger afhankelijk is van het systeem (Van Lieshout, Van Pagée & Van Nijnatten, 2005). Ontwikkelingspsycholoog Carol van Nijnatten, pleit in zijn co-referaat bij de Marie Kamphuis-lezing voor het blijvend positioneren van de Eigen Kracht-conferenties naast de geïnstitutionaliseerde dienst- en hulpverlening. In de anti-institutionele positie schuilt de kracht van het conferentiemodel. Van Nijnatten vindt het een beperking wanneer conferenties vanuit de instituties worden aangeboden, zij dreigen daarmee hun neutrale positie te verliezen (Van Lieshout, Van Pagée & Van Nijnatten, 2005). In de Rotterdamse praktijk is de Eigen Kracht-conferentie mede ingezet op het domein van Activerend Armoedebeleid. Het doel van de gemeente met de inzet is pragmatisch: het verhogen van financiële zelfredzaamheid, voorkomen van terugval in schuldenopbouw, versterken van de uitstroom naar werk, voorkomen van huisuitzetting, kostenbesparing. In de praktijk van 2013-2014 bleek dat de conferenties in dit domein moeilijk en spaarzaam tot stand kwamen. Burgers, klanten van de Vraagwijzer, de Kredietbank en Woningbouwcorporaties waren niet eenvoudig te bewegen tot een conferentie. Coördinatoren verrichtten grote inspanningen om mensen te benaderen en te motiveren.

In een enkel geval ging de Eigen Kracht-coördinator zelfs mee met de deurwaarder om in gesprek te komen met het gezin of vond de conferentie plaats in een glazen ruimte in het kantoor van de woningbouwcorporatie. Bij een dreigende maatregel, een huisuitzetting, bleek de bereidheid om een conferentie aan te gaan het grootst. De vrije keuze, de zelfbeschikking van de cliënt, die vanuit een situatie waarin hij met zijn rug tegen de muur staat instemt met een conferentie, wordt hierdoor echter significant beperkt.

Ander ervaren risico van conferenties die op deze manier worden ingezet, is dat het doel van de conferentie dreigt te worden versmald tot het doel van de Kredietbank of Woningbouwcorporatie: het terugbetalen van de schuld of voorkomen van de schuld. De eigen vraag, achterliggende problematiek van het gezin raakt op de achtergrond, de conferentie lijkt eerder het probleem van de schuldeiser (de gemeente/woningbouwcorporatie) op te lossen dan van het gezin.

Als we vanuit de stelling van Van Nijnatten naar de Eigen Kracht-conferenties kijken zoals ingezet door de gemeente Rotterdam, rijst de vraag of de Eigen Kracht conferenties hun positie als kritische factor naast de instituties niet hebben ingeruild voor een positie als disciplineringsinstrument van de gevestigde orde.

Van Nijnatten verlangt in 2005 naar een 'eigen burgerlijke organisatie die vanuit Eigen Kracht een politiek en maatschappelijk fundament geven aan de conferenties' (Van Lieshout, Van Pagée & Van Nijnatten, 2005). Een dergelijke burgerbeweging sluit goed aan bij de idealen van de participatiemaatschappij en de Wmo.

Tien jaar later zien we in Rotterdam echter nog geen breed fundament van een burgerbeweging die de conferenties gebruiken voor zelfbeschikking, het aantal Rotterdammers dat zelf een conferentie aanvraagt is beperkt. In de constructie van 2015 is nog moeilijker geworden voor burgers om rechtstreeks een conferentie aan te vragen, de melding dient via een institutie (het wijkteam, de Vraagwijzer of hulpverleningsinstelling) te lopen.

Een van de ambtenaren betrokken bij de inzet van de Eigen Kracht-conferenties in Rotterdam zou toe willen naar het toegankelijk maken van het Eigen Kracht-model voor iedere burger: een compleet doe-het-zelf-pakket voor een Eigen Kracht-conferentie op internet, gratis down te loaden. De vraag is of een brede burgergroep van dit aanbod gebruik gaat maken.

2.3.1 Aan de slag met casuïstiek

Instructie voor docenten:

Laat de studenten onderstaande casus lezen. Daarna kun je hen in groepjes van vier de vragen laten maken. Bespreek de antwoorden klassikaal. Het is belangrijk om hier ruim de tijd voor te nemen en alle groepjes aan bod te laten komen. Daarna kunnen ze in gesprek met elkaar aan de hand van stellingen. Laat hen zowel argumenten voor als tegen opschrijven.

Casus 3: 'Gezin Oranje'

Het gezin Oranje, bestaande uit vader, moeder en een tweeling van vier jaar, dreigt uit huis gezet te worden wegens oplopende huurschulden bij woningbouwvereniging De Gouden Sleutels. Het echtpaar leeft al een tijdje van een krap budget als de vrouw plotseling (en ongepland) bevalt van een tweeling. Zij stopt met werken om zich volledig te richten op de zorg van de baby's. Vader zorgt voor het inkomen en hoewel ze het niet breed hebben, slagen zij erin om (net) rond te komen van één salaris. Sparen kunnen zij niet want er moeten veel babyspullen worden gekocht. Ooit wil moeder wel weer terugkeren naar het arbeidsproces maar nu even niet; ze wil geen moment missen van het opgroeien van haar kroost. Dan wordt vader werkloos en moet het gezin leven van een uitkering. Zij slagen er niet in om hun uitgavenpatroon aan te passen aan de nieuwe situatie en de schulden lopen op. Als vader straks weer werk heeft, zal het wel goed komen, zo denkt het echtpaar. Maar vader vindt geen werk en uiteindelijk kan het echtpaar de huur van de woning niet meer betalen.

Ze lenen geld bij de bank om schulden te kunnen aflossen. De financiële situatie van het echtpaar wordt steeds uitzichtlozer. Op een gegeven moment dreigt de woningbouwvereniging het gezin uit huis te zetten. Dit gaat niet door omdat de kinderen klein zijn. Na een tijdje lopen de schulden weer op en besluit de woningbouwvereniging dat het tijd is voor een Eigen Kracht-conferentie. Zij willen meedenken over een duurzame oplossing voor dit gezin, zodat de huur wordt betaald en huisuitzetting kan worden voorkomen. Omdat het gezin al op de rol staat bij de deurwaarder, wordt een spoedconferentie aangevraagd. De consulent van De Gouden Sleutels biedt het gezin de mogelijkheid van een Eigen Kracht-conferentie om een dreigende huisuitzetting te voorkomen. Het gezin stemt in met een bezoek van de Eigen Kracht-coördinator.

Opdracht voor studenten 1:

Vragen om over met elkaar in gesprek te gaan:

- Wat vind je van het voorstel van de woningbouwvereniging?
- In hoeverre denk je dat hier sprake was van een vrije keuze voor het gezin?

De Eigen Kracht-coördinator gaat langs bij het gezin. Hij treft de man en bespreekt met hem het doel en de werkwijze van de conferentie. Ook legt hij uit dat het de bedoeling is om de kring zo groot mogelijk te maken. De man geeft aan dat hij niet veel mensen wil betrekken bij de conferentie, alleen zijn ouders. Die heeft hij voorzichtig ingelicht over zijn financiële situatie. Andere mensen zijn niet op de hoogte van zijn situatie en dat wil hij zo houden. Het echtpaar heeft weinig contact met de burens. Ze hebben wel goede vrienden in hun oude woonplaats, maar met hen bespreken ze geen persoonlijke problemen. De Eigen Kracht-coördinator spreekt tijdens een tweede bezoek ook de echtgenote. Zij stemt in met het organiseren van een conferentie maar ook zij wil geen andere mensen betrekken. Ze heeft goed contact met haar moeder en zus, maar zij wil hen niet belasten met haar problemen omdat ze het beiden al zwaar genoeg hebben.

Opdracht voor studenten 2:

Vragen om over met elkaar in gesprek te gaan:

- Is er sprake van een spanningsveld om aan de ene kant de regie bij de burger zelf te laten en aan de andere kant het belang van het betrekken van zo'n groot mogelijk netwerk te benadrukken?
- In hoeverre denk je dat schaamte een rol speelt bij dit gezin?

Bij de conferentie zijn naast het echtpaar de ouders van de man aanwezig, een medewerker van de woningbouwvereniging en de Eigen Kracht-coördinator. In de informatieronde maakt de medewerker van de corporatie duidelijk hoe hoog de huurschuld is. De moeder van de man wil precies weten om welke bedragen het gaat. Aan de besloten ronde nemen het echtpaar en de ouders van de man deel. In het plan dat zij hebben opgesteld staat dat de moeder van de man het financiële beheer overneemt. Zij zorgt voor het overmaken van de huurschuld en neemt de verantwoordelijkheid op zich voor het betalen van de toekomstige huurlasten met een automatische incasso. Verder staan er geen afspraken in het plan. De huisuitzetting is voorkomen.

Opdracht voor studenten 3:

Vragen om over met elkaar in gesprek te gaan:

- Heeft conferentie geholpen in activering van het netwerk?
- Is hun eigen kracht nu versterkt?
- Hoe zou het zijn over een jaar?
- Als het toch over half jaar tot huisuitzetting komt, vind je de Eigen Kracht-conferentie dan (niet) geslaagd?
- Gaat het echtpaar in het vervolg eerder hun eigen netwerk inschakelen bij problemen?
- Wat vind je van de stelling dat we in de huidige samenleving een natuurlijke omgang met ons netwerk missen?

Instructie voor docenten:

Hieronder staan een aantal stellingen die geschikt zijn om over na te denken of met studenten over te discussiëren.

Voor het eerste discussiepunt kan gebruik gemaakt worden de volgende tekst ter inspiratie Gratis geld geven werkt van Rutger Bregman, uit [de Correspondent](#).

Om over na te denken of te discussiëren

- De kosten van een Eigen Kracht-conferentie liggen rond de € 4.000,-- inclusief kosten van de coördinator (ca. € 1200,--), huur locatie, catering en materialen (ca. € 400,--) en kosten voor het regio-management (ca. € 1.000,--). Deze kosten worden over het algemeen vergoed door de overheid (gemeente, provincie) of instelling die de conferenties voor diens burgers of cliënten inkoopt. Vind je het een goed idee een gezin € 4.000,-- te geven en ze zelf te laten beslissen of ze een conferentie willen inkopen, hun schuld af te lossen of het op een andere manier te besteden? – Dat is immers pas Eigen Kracht en zelfregie?
- Een poging om het recht op een Eigen Kracht-conferentie op te nemen in de Nieuwe wet op de Jeugdzorg in 2008, is niet gelukt. Wat zou hiervoor de reden zijn? Hoe kijk je hier tegenaan?

2.4 Dilemma 4: De kracht van het geloof

Instructie voor docenten:

In onderstaande opdracht krijgen de studenten een videofragment te zien over Eigen Kracht conferenties. In het fragment (Opdracht 1a), wordt het perspectief van de Eigen Kracht Centrale getoond: De ervaringen zijn positief, het instrument is een groot succes. Het is goed om studenten erop te wijzen dat deze film in opdracht van de Eigen Kracht Centrale is gemaakt.

In de tweede opdracht (1b) gaan studenten zelf op zoek naar een artikel of een fragment dat een kritische blik op de Eigen Kracht-conferentie biedt. Dit kan een artikel of fragment zijn waarin critici van de Eigen Kracht-conferentie aan het woord komen of een (beroeps)situatie waarbij zij zich afvragen of een Eigen Kracht-conferentie wel een juist instrument is. Laat de studenten ontdekken dat er verschillende perspectieven mogelijk zijn.

1a) Het videofragment duurt 7 minuten en laat jongeren aan het woord over hun ervaringen met Eigen Kracht-conferenties.

Het fragment is hier te vinden op [youtube](#).

Materialen: videoapparatuur.

1b) Let op: Dit is een moeilijke opdracht voor studenten omdat er weinig kritische (film)fragmenten te vinden zijn over Eigen Kracht-conferenties. Als het hen niet lukt om zelf een fragment te vinden, dan kan het artikel Jeugdzorg door de buurvrouw van Nicole Besselink in Trouw worden uitgedeeld. Hierin staat een kritische discussie aan de hand van de case van de voorlichtingsfilm uit Opdracht 1a. Het artikel is te vinden op de [site van trouw](#).

Opdracht voor studenten 1a:

Bekijk het videofragment en schrijf op wat je opvalt. Benoem drie positieve en drie negatieve punten die naar voren komen. Hoe kijk je hier zelf tegenaan? Vind jij de punten realistisch?

Opdracht voor studenten 1b:

Zoek nu zelf op internet of in de krant voorbeelden van (beroeps)situaties die minder geschikt zijn voor het inzetten van een Eigen Kracht-conferentie. Het is ook mogelijk om een fragment of artikel te zoeken en aan je klasgenoten te laten zien waarin niet alleen positieve maar ook negatieve punten van een conferentie aan bod komen. Leg deze punten naast je antwoorden op de vorige vraag. Wat valt je op?

Instructie voor docenten:

Onderstaande tekst legt het dilemma van de kracht in het geloof bloot. De tekst kan als leesopdracht worden verstrekt aan studenten of dienen als achtergrondmateriaal bij Opdracht voor studenten 2 en 3.

Tekst: uit *Activering sociale netwerken: een onderzoek naar het vergroten van zelfredzaamheid door de inzet van Eigen Kracht-conferenties in Rotterdam* (Dudevszky & Lohman, 2015, pp 59-60).

De kracht van het geloof

Sinds de introductie van de Eigen Kracht-conferenties in Nederland begin 2000 is het model onderwerp van doorlopende discussie tussen ontwikkelaars, beleidsmakers, bestuurders, wetenschappers, onderzoekers, professionals. Sommigen zijn een groot voorstander van grootschalige inzet van de conferenties, zij geloven in de werking van het model, bij anderen is juist hevige weerstand.

Onder het bestuur van Erik Gerritsen zetten de medewerkers van Bureau Jeugdzorg Agglomeratie Amsterdam in 2013 en 2014 verplicht honderden conferenties in. Gerritsen licht in een interview met Vrij Nederland toe dat hij de keuze voor de grootschalige inzet heeft gemaakt op basis van ervaringen die hij in de stad ziet, hard wetenschappelijk bewijs dat de conferenties ook op langere termijn succesvol zijn, is er in zijn ogen niet. 'Voorlopig is het nog een beetje een geloofskwestie', aldus Gerritsen (Derkzen, 2012). Op het digitale forum Sociale Vraagstukken spreekt Gerritsen over het 'wonder van de Eigen Kracht-conferentie'. Ook Pieter Hilhorst, toenmalig wethouder in Amsterdam, betoogt op het forum zijn steun aan de conferentie. Hij spreekt van 'het miraculeuze' dat burgers erin slagen waar professionals tot dan niet geslaagd zijn en noemt het 'wonderlijk' dat mensen in de marge een netwerk blijken te hebben dat ze kunnen mobiliseren (Dudevszky & Lohman, 2015).

Tijdens het onderzoek naar de inzet van Eigen Kracht-conferenties in Rotterdam duikt het begrip 'geloven' regelmatig op in de gesprekken en interviews met betrokken professionals en burgers (Dudevszky & Lohman, 2015). Er lijken soms twee ideologische kampen te bestaan. Het enthousiasme en optimisme van 'believers' roept bij critici regelmatig weerstand op, vooral als zij de indruk krijgen dat Eigen Kracht-conferenties worden voorgesteld als 'dé oplossing', het 'wondermiddel voor alle kwalen', 'de hamer waarbij elk probleem een spijker wordt'.

De critici wordt op hun beurt verweten dat zij voorbijgaan aan de mankementen en soms magere resultaten van het huidige (jeugd)zorgstelsel en de gebruikte methodieken. Vanuit hun 'geloof' in professionele kunde, onderschatten en beknotten zij de eigen kracht van burgers en hun netwerken.

Instructie voor docenten:

In opdracht 2 krijgen studenten een speech van Dr. Arend Janssen te zien uit 2010 waarin hij een vurig betoog houdt voor opleiders over het belang van Eigen Kracht-conferenties voor de Nieuwe Professional. Na afloop beantwoorden de studenten de bijbehorende vragen.

Het videofragment duurt 9 minuten en is [hier](#) te vinden op youtube.

Opdracht voor studenten 2:

Bekijk het videofragment aandachtig en beantwoord de volgende vragen:

- Vat de kern van het betoog van Janssen samen in vijf zinnen.
- Hoe staat Dr. Arend Janssen tegenover de Eigen Kracht-conferenties?
- Welke overtuigingsmiddelen zet hij in?
- Wat roept de speech van Janssen bij je op? Enthousiasme? Irritatie? Twijfel? Positieve energie? Weerstand?
- Welke informatie kun je vinden over Dr. Arend Janssen en de werkgroep?
- Welke informatie kun je vinden over de pilot in de Friese gemeente Baarderadiel?
- Wat zegt de gevonden informatie over de speech en Dr. Arend Janssen als betrouwbare bron?

Instructie voor docenten:

Op het digitale forum *Sociale vraagstukken.nl* geven zowel voorstanders als tegenstanders van Eigen Kracht-conferenties hun mening.

Voor studenten is het interessant om beide perspectieven tegenover elkaar te kunnen zetten. Hiertoe krijgen zij de mogelijkheid in Opdracht voor studenten 3.

Opdracht voor studenten 3:

Ga naar www.socialevraagstukken.nl/site/dossiers/werkt-eigen-kracht/ en bekijk de discussies over de inzet van Eigen Krachtconferenties. Welke argumenten dragen de voorstanders aan om de lezer te overtuigen? Hoe bouwen tegenstanders hun betoog op?

Verder lezen

- Beek, F. van & Muntendam, M. (2011). *De Kleine Gids. Eigen Kracht-conferentie 2011*. Alphen aan den Rijn: Kluwer.
- Besselink, N. (2013, 3 april). Jeugdzorg door de buurvrouw. Opgevraagd via: <http://www.trouw.nl/tr/nl/5009/Archief/article/detail/3419249/2013/04/03/Jeugdzorg-door-de-buurvrouw.dhtml>
- Bregman, R. (2013, 14 oktober). *Waarom we iedereen gratis geld moeten geven*. Opgevraagd via: <https://decorrespondent.nl/10/waarom-we-iedereen-gratis-geld-moeten-geven/384450-ob1co2bd>
- Clarijs, R. (2003). De definitieve kanteling van het systeem van de Nederlandse jeugdzorg. Eigen-kracht conferentie breekt het stelsel open. In R. van Pagée (redactie) (2003), *Eigen Kracht. Family Group Conference in Nederland. Van model naar invoering* (pp. 106–123). Amsterdam: SWP.
- Clarijs, R. (2014). Het is goed, dus het kan beter. Een betoog in tien stappen over een succesvolle decentralisatie van jeugdzorg. Amsterdam: SWP.
- Derkzen, S. (2012). Hulp nodig? Regel het zelf maar. *Vrij Nederland*. Geraadpleegd via: <http://www.vn.nl/eigen-kracht-conferenties/>
- Dudevszky, S. & Lohman, S. (2015). *Activering sociale netwerken: een onderzoek naar het vergroten van zelfredzaamheid door de inzet van Eigen Kracht-conferenties in Rotterdam*. Rotterdam: Wmo-werkplaats Rotterdam.
- Dudevszky, S. & Lohman, S. (2015). Eigen Kracht-conferenties als wondermiddel voor het vergroten van zelfredzaamheid van burgers. In G. Walraven & T. Witte (Red.), *Lerende sociale professionals, werkboek Wmo praktijken* (pp. 30–43). Rotterdam: MOVISIE
- Hilhorst, P. & Lans, J. van der (8 oktober 2014). Ik heb niemand, ik zie niemand, niemand kan me helpen. Eigen Kracht ontkracht. *De Groene Amsterdammer*, 138(41).
- Hoekstra, L. & Reelick, N. (2012). *Kwetsbaar en Krachtig*. Rotterdam: gemeente Rotterdam, Sociaal-wetenschappelijke afdeling.
- Jeugdwet, Staatsblad van het Koninkrijk der Nederlanden, Jaargang 2014, 105. Geraadpleegd via: <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/stb-2014-105.html>

- Lieshout, J. van, Pagée, R. van, & Nijnatten, C. H. C. T. van (2005). *Eigen Kracht. De slijtvastheid van zelfbeschikking. Marrie Kamphuis-lezing 2005*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.
- Linders, E. (2010). *De Betekenis van nabijheid. Een Onderzoek naar Informele Zorg in een Volksbuurt*. Den Haag: Sdu Uitgevers.
- Pagée, R. van, red. (2003). *Eigen Kracht Family Group Conference in Nederland. Van model naar uitvoering*. Amsterdam: SWP.
- Pagée, R. van & Lieshout, J. van (2006). Eigen Kracht. Injectie voor burgerschap. *Tijdschrift voor Herstelrecht*, 6(3), 26-38. Den Haag: Boom Juridische uitgevers.
- Tonkens, E. & Duyvendak, J. W. (2013). Conclusie. Een hardhandige affectieve revolutie. In T. Kampen, I. Verhoeven & L. Verplanke (redactie), *De affectieve burger. Hoe de overheid verleidt en verplicht tot zorgzaamheid* (pp. 233-248). Amsterdam: Van Gennep.
- Tonkens, E. & Duyvendak, J. W. (2013). Wie wil zich nu laten douchen door de buurman? In *Dossier de affectieve burger. Sociale Vraagstukken*. Opgevraagd via www.socialevraagstukken.nl/site/dossiers/werkt-eigen-kracht/
<http://www.socialevraagstukken.nl/site/2013/05/12/wie-wil-zich-nu-laten-douchen-door-de-buurman/>
- Vlaar, P. G. J. M., Kluft, M., & Liefhebber, S. (2013). Competenties maatschappelijke ondersteuning in de branche Welzijn en Maatschappelijke Dienstverlening. MOVISIE. Opgevraagd via [https://www.movisie.nl/sites/default/files/alfresco_files/Competenties-maatschappelijke-ondersteuning-in-WMD-2e-druk%20\[MOV-735185-00\].pdf](https://www.movisie.nl/sites/default/files/alfresco_files/Competenties-maatschappelijke-ondersteuning-in-WMD-2e-druk%20[MOV-735185-00].pdf)

Beeldmateriaal

Eigen Kracht Centrale (2011, 21 januari). Eigen kracht-conferenties voor families.

Opgevraagd via: <https://www.youtube.com/watch?v=PZ1KhvmceW4>

Eigen Kracht Centrale (2010, 25 november). Jongeren en eigen kracht-conferenties.

Opgevraagd via: <https://www.youtube.com/watch?v=gKuKmTCWolw&feature=youtu.be>

NPO (2014, 3 juni). Aflevering 125 in Je zal het maar hebben, BNN.

Opgevraagd via: http://www.npo.nl/je-zal-het-maar-hebben/03-06-2014/BNN_101349524

Speech Dr. Arend Janssen (2010, 8 november).

Opgevraagd via: https://www.youtube.com/watch?v=ooXYsV_vEzA

En wie zorgt er morgen?: Nazorg na intensieve gezinscoaching (DVD)

Rotterdam: Instituut voor Sociale Opleidingen, Hogeschool

Rotterdam, 2011

Geraadpleegde digitale bronnen

Eigen Kracht-centrale: www.eigen-kracht.nl

Sociale Vraagstukken: www.socialevraagstukken.nl

De Correspondent: www.decorrespondent.nl

Trouw: www.trouw.nl

